

ФЕОФАНОВА ІРИНА МАКСИМІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри господарського права і процесу*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДОПУСТИМОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

В чисельних іноземних країнах застосовується державна допомога як певний засіб їх підтримки різноманітного характеру. Також по різному визначаються умови та порядок її надання та кваліфікаційні спеціальні критерії. Так, «відповідно до законодавства ЄС основним критерієм визначення державної допомоги є спотворення конкуренції та вплив на торгівлю між членами ЄС. Іншими словами, просування певного виду економічної діяльності шляхом надання преференцій. Крім того, критеріями визначення допомоги є надання трансферів державних коштів, надання економічної переваги, селективність» [1, с. 3].

Також, на підставі аналізу можливо зазначити, що у праві ЄС відсутній принцип повної заборони державної підтримки. Державна допомога визначається принципом її несумісності з внутрішнім ринком. Порушення принципу несумісності тягне за собою повернення незаконно отриманої допомоги (із відсотками за її користування). В праві ЄС передбачені види та критерії, за якими державна допомога сумісна з внутрішнім ринком. Слушною є думка про те, що «сфера державної допомоги в ЄС повністю виведена на рівень наднаціонального регулювання в ЄС. Модель регулювання державної допомоги в ЄС стає взірцем для запозичення в інші правові системи. Зокрема, однакові норми застосовують у країнах Європейської асоціації вільної торгівлі. Аналогічні вимоги містять двосторонні преференційні угоди з третіми країнами, що укладає ЄС» [2].

Україна як один із суб'єктів міжнародного співробітництва має дотримуватися міжнародних зобов'язань у сфері державної допомоги. Відповідно такими договорами є:

1. Угода про заснування Світової організації торгівлі в частині Угоди про субсидії та компенсаційні заходи [3];
2. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ [4];
3. Договір про заснування енергетичного співробітництва (ДЕС) [5];
4. Угода про асоціацію [6].

В Угоді про субсидії та компенсаційні заходи від 1994 р. не наведено чіткого визначення державної допомоги, а зазначено критерії, за якими субсидії вважаються допустимими та не впливають на конкуренцію. Однак є і види допомоги, що є забороненими згідно з цією Угодою:

- субсидії, що де-юре чи де-факто обумовлені показниками експорту;
- субсидії, що обумовлені як єдина умова або одна з умов використання вітчизняних товарів у перевагу над імпортованими [3].

Стаття 2.13 Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, яка має назву «Субсидії та компенсаційні заходи» говорить, що в такому процесі необхідно спиратися на Угоду про субсидії та компенсаційні заходи. Тобто дублює всі зазначені там вимоги. У главі 4 ст. 18 пп. С Договору про заснування Енергетичного Співтовариства вказано, що не є сумісним з належною дією цього Договору будь-яка державна

допомога на користь певних підприємств або певних енергоресурсів, яка спотворює або загрожує спотворити конкуренцію [5]. На думку фахівців «угоди виокремлюють державну допомогу як елемент надання вибіркових переваг та впливу на торгівлю і конкуренцію. Тому дія таких актів (угод) спрямована на визначення доцільності, форми, мети, спрямування, законного процесу надання, допустимості для конкуренції та постійного контролю за операціями з державною допомогою. Виявлено, що на цьому етапі розвитку економічних зв'язків європейські законотворці вважають важливим попередній та постійний поточний контроль за державною допомогою» [7, с. 67].

Насамперед, міжнародними нормами вбачається тісний взаємозв'язок державної допомоги із конкуренцією, внаслідок чого, як слушно зауважує Д.О. Черніков, що «лише поступове поглиблення економічних реформ, постійна модернізація національної економіки, дотримання європейських вимог, які накладає членство в міжнародних організаціях, спонукають до послідовної відмови від застарілих форм державної допомоги. Проте варто також згадати негативний досвід, який виникає під час міжнародної конкуренції українських виробників, коли вони стикаються з компаніями, які працюють в умовах розвинених програм державної допомоги суб'єктів господарської діяльності, що, своєю чергою, ставить їх у наперед нерівні конкурентні умови» [8, с. 3].

Важливим критерієм допустимості державної допомоги в праві ЄС та деяких інших країнах є ретельне і зважене «використання ґрунтовного економічного аналізу. Всі суб'єкти господарської діяльності, які бажають отримати допомогу, мають пройти «балансовий тест», який має показати, чи допомога буде спрямована на чітко визначені цілі: зростання виробництва, зростання зайнятості населення, спрямовані на екологію, чи дійсно допомога є тим необхідним інструментом, який допоможе досягти цілей економічної політики, наскільки ймовірні негативні наслідки від надання допомоги та як це вплине на ринок і споживача, чи збережеться здорова конкуренція на ринку товарів» [9, с. 20].

Уряд України ще в 2005 році визначав важливість міжнародних норм (стандартів) щодо державної допомоги та визначення її пріоритетних сфер і напрямків, так, у Доповіді зазначено, що «повністю неадаптованою залишається сфера регулювання державної допомоги. У законопроекті про внесення змін до Закону про захист економічної конкуренції, що розробляється з метою запровадження механізму здійснення контролю за наданням державної допомоги необхідно врахувати більшість положень *acquis communautaire* і передусім уникнути вужчого визначення поняття державної допомоги, ніж те, що міститься у Договорі про заснування Європейського Співтовариства, оскільки внаслідок застосування такого визначення виникнуть суттєві розбіжності між українською та європейською політикою у зазначеній сфері, зокрема у частині надання податкових пільг.

У зв'язку із вступом України до СОТ, а також у контексті переговорів щодо створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом важливим є використання у повній мірі досвіду Європейського Союзу у сфері надання державної допомоги агропромисловому сектору, зокрема щодо переорієнтації підтримки виробництва на реалізацію ринково-орієнтованої політики, спрямованої на охорону навколишнього середовища та стійке

і ефективного ведення аграрного виробництва, підвищення рівня якості і безпеки аграрної продукції, розвитку сільської місцевості» [10].

Таким чином, міжнародними критеріями державної допомоги є наступні: сприяння конкуренції, економічний баланс інтересів різноманітних суб'єктів господарювання, цілеспрямованість та обґрунтування, рівень і правові наслідки впливу на споживчий ринок.

Список використаної літератури:

1. Кулик О. Правове регулювання надання державної допомоги в Європейському Союзі та в Україні. Шляхи адаптації законодавства України. 2019, ГО «Український центр європейської політики». Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.civic-synergy.org.ua/>
2. Спецпроект Угода про асоціацію Україна-ЄС. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://eu-agreement.ed-era.com/>
3. Угода про субсидії та компенсаційні заходи: угода від 15.04.1994 р. № 981_015 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ: угода від 07.12.2011 р. № 998_456 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства від 25.10.2005 р. № 994_926 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : угода від 30.11.2015 р. № 984_011 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>
7. Чижевська Л.В., Осіпчук Д.С. Нормативне регулювання обліку державної допомоги: міжнародний (МСФЗ) та національний підходи. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. Вип. 2. С. 61-69.
8. Черніков Д.О. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. Київ: НІСД, 2013. 28 с.
9. Масько А.М. Державна допомога суб'єктам господарювання: державного регулювання в Україні та європейський досвід. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 38-1. С. 16-23.
10. Про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Доповідь Кабінету Міністрів України від 2006 року. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>

Ключові слова: державна допомога, підтримка, допустимість, конкуренція, чинне законодавство.

Ключевые слова: государственная помощь, поддержка, допустимость, конкуренция, действующее законодательство.

Key words: state aid, support, admissibility, competition, current legislation.